

ingediend op **1171** (2021-2022) – Nr. 2
1 april 2022 (2021-2022)

Verslag

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Nadia Sminate en Jeremie Vaneeckhout

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door viceminister-president Bart Somers

Visienota over de voorbereiding van de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2024

Documenten in het dossier:

1171 (2021-2022) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

verzendcode: BIN

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maaïke De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;

Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;

Katrien Partyka, Brecht Warnez;

Tom Ongena, Bart Tommelein;

An Moerenhout, Jeremie Vaneekhout;

Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;

Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;

Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;

Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;

Meyrem Almaci, Celia Groothedde;

Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

1.	Toelichting door Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen.....	4
1.1.	Inleiding	4
1.2.	Stemresultaten per stembureau	4
1.3.	Presentiegelden	4
1.4.	Stemmen waar men wil	4
1.5.	Plafond van verkiezingsuitgaven	4
1.6.	Stemwijze met volmachten	5
1.7.	Andere elementen.....	5
2.	Vragen en opmerkingen van de commissieleden	5
2.1.	Tussenkost van Jeremie Vaneekhout	5
2.2.	Tussenkost van Nadia Sminate.....	6
2.3.	Tussenkost van Yves Buysse.....	7
2.4.	Tussenkost van Brecht Warnez	9
2.5.	Tussenkost van Tom Ongena	9
2.6.	Tussenkost van Kurt De Loor	10
3.	Antwoorden van minister Bart Somers.....	11
3.1.	Verboden of gereguleerde propagandamiddelen.....	11
3.2.	Verplichte digitale indiening van de voordrachtsakten	12
3.3.	Centrale kiezerslijsten	13
3.4.	Digitale indiening van de aangiften van de verkiezingsuitgaven	13
3.5.	Achternaam op de kiezerslijst	13
3.6.	Kiezers met een handicap	13
3.7.	Verhoging van de vergoedingen voor stem- en telbureaus	13
3.8.	Stemresultaten op het niveau van de stembureaus en een proefproject met een nieuwe stemprocedure	13
3.9.	Alternatieven voor het stemmen bij volmacht	14
3.10.	Organisatie van de Vlaamse verkiezingen.....	14
3.11.	Digitaal stemmen in 2030?.....	14
3.12.	Ondersteunende maatregelen om de opkomst te verhogen	15
3.13.	Volksraadpleging en online stemmen.....	15
4.	Aanvullende tussenkomsten van de commissieleden en antwoorden van de minister	15

De Commissie voor Binnenlands bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering besprak op dinsdag 15 maart 2022 de visienota van de Vlaamse Regering over de voorbereiding van de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2024.

1. Toelichting door Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen

1.1. Inleiding

Minister *Bart Somers* zegt dat de visienota over de voorbereiding van de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2024 goedgekeurd werd door de Vlaamse Regering op 18 februari 2022. Het gaat om een principebeslissing die onder meer toelaat om deze nota te bespreken in de schoot van het Vlaams Parlement voorafgaandelijk aan een voorontwerp van decreet. De minister wil dit voorontwerp van decreet uiterlijk begin 2023 ter bespreking voorleggen aan het Vlaams Parlement. Het operationeel regelgevend kader moet een jaar voor de verkiezingen klaar zijn, tegen september 2023. Zo kan iedereen zich goed voorbereiden op de nieuwe regels.

1.2. Stemresultaten per stembureau

Het bekendmaken van de stemresultaten per stembureau zal meer inzicht bieden aan politieke partijen, burgers en commentatoren. Zo zal men fijnmaziger weten hoe mensen stemmen, wat hun voorkeuren en politieke prioriteiten zijn. Er moeten echter minimaal vijfhonderd kiezers een stem uitgebracht hebben vooraleer de resultaten bekendgemaakt worden. Anders zou het geheim van de stemming onder druk komen te staan.

1.3. Presentiegelden

Er zijn steeds mensen nodig om mee te werken aan de organisatie van vrije en democratische verkiezingen. Het is een burgerplicht om te helpen in een stem- of telbureau, maar de minister wil een inspanning doen en de presentiegelden optrekken tot 50 euro voor iedereen.

Iemand die al tweemaal opgeroepen werd, kan bij de derde oproep weigeren om mee te helpen. Ambtenaren kunnen een uitzondering op deze regel vormen. Die kunnen telkens opnieuw opgeroepen worden zonder dat ze kunnen weigeren.

1.4. Stemmen waar men wil

In een drietal gemeenten zal geëxperimenteerd worden met de vrije keuze van mensen om te gaan stemmen in het stemlokaal naar keuze. Bijvoorbeeld als iemand in een deelgemeente woont en op zondag moet werken in het centrum van de stad, dan zal die in het centrum van de stad zijn of haar stem kunnen uitbrengen. Of als de rij van het stemlokaal waar iemand staat aan te schuiven lang is, dan kan die kiezer naar een minder lange rij overstappen. Of als iemand een bejaarde persoon die in een ander stembureau moet stemmen naar daar brengt, dan kan die persoon ook daar de stem uitbrengen. Uiteraard blijft men stemmen in de gemeente waar men woont en waar men de stem moet uitbrengen. De stem uitbrengen zal gebeuren met de elektronische identiteitskaart (eID).

1.5. Plafond van verkiezingsuitgaven

In nominale termen blijft het plafond van de verkiezingsuitgaven ongewijzigd, maar in reële termen is er sprake van een daling met ongeveer 10 procent. Men zal dus minder geld kunnen uitgeven, maar het idee is om politici meer ruimte te

geven om zelf te kiezen hoe ze dat budget spenderen. Daarbij kan worden gedacht aan grotere reclameborden, reclamespots op radio, televisie of in de bioscoop enzovoort.

1.6. Stemwijze met volmachten

Stemmen bij volmacht wordt niet afgeschaft, maar er zal onderzocht worden of er een alternatief kan worden ingevoerd voor mensen die vandaag bij volmacht mogen stemmen. Het gebruik van volmachten is decretaal beperkt. Zo bestaat de volmacht op eer niet meer. Maar mensen in het buitenland, studenten of zieken kunnen met een volmacht stemmen. Voor deze groepen zal er onderzoek naar alternatieven gedaan worden. Dat kan gaan om online stemmen of stemmen per brief. Het onderzoek zal uitgevoerd worden door het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing. Dat zal kijken naar de technische en juridische haalbaarheid van alle pistes op het vlak van e-veiligheid en het garanderen van de geheimhouding van de stem. Het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing moet hierover uiterlijk midden 2022 rapporteren.

1.7. Andere elementen

In de visienota zijn nog enkele andere elementen opgenomen. Zo zal er geen hybride indiening meer zijn van de voordrachtsakten. De indiening wordt nu verplicht digitaal, inclusief het plaatsen van digitale handtekeningen. De digitale indiening van de aangifte van verkiezingsuitgaven wordt ook mogelijk gemaakt, alsook de digitale inzage in de aangiften. Bij het gebruik van de digitale toepassing wordt aan de kandidaten ondersteuning geboden door lokale besturen en het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB).

Delen van de achternaam van de kandidaten op een stembiljet kunnen weggelaten worden, wat de herkenbaarheid bevordert. Zo kan bijvoorbeeld Kristof Calvo y Castañer op de stembrief staan als Kristof Calvo.

2. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

2.1. Tussenkoms van Jeremie Vaneekhout

Jeremie Vaneekhout zegt dat hij zich in een aantal zaken uit de visienota kan vinden. Er is sprake van administratieve vooruitgang, de hogere vergoeding voor de vrijwilligers is een goede zaak en een aantal zaken rond digitalisering zijn logisch.

Toch heeft de spreker bedenkingen bij de aanpak van de verkiezingsuitgaven. Het is goed dat de nominale middelen op hetzelfde niveau blijven en dat de relatieve middelen dalen. Volgens de spreker kon daar zelfs nog een stap verder in gegaan worden wat betreft het limiteren van de plafonds. Het plafonneren van de nominale middelen is een elegante oplossing, maar zo gaat men de uitdaging uit de weg om het met minder middelen te doen.

Het is niet goed om de kandidaten de vrijheid te laten over de aanwending van de middelen. Dat staat op gespannen voet met de huidige tijdsgeest. In een klimaat-tijdperk met ecologische uitdagingen en een Vlaamse Regering die Kopenhagen-plannen schrijft, is het vreemd om te beslissen dat affiches groter mogen zijn dan 4 vierkante meter. Het is ook maar de vraag wie zit te wachten op spots op radio en televisie of in de bioscoop. Daaruit blijkt dat er geen voeling is met wat er bij de mensen leeft over de politiek. In tegenstelling tot het verspreiden van folders of het plaatsen van publiciteitsborden zal dit concurrentie organiseren tussen wie over middelen beschikt om dergelijke zaken te bekostigen en wie dat niet kan. Omdat de markt niet ongelimiteerd is, zal dat leiden tot oneerlijke concurrentie en

worden verkiezingen een soort poppoll van bekende persoonlijkheden waarbij nieuwe lijsten en politici benadeeld worden.

In de visienota ontbreekt een antwoord op de uitdaging om de mensen naar de stembus te krijgen. Er moet worden gezocht naar een oplossing voor een probleem dat zich niet had gesteld indien men de opkomstplicht had behouden. De spreker blijft op zijn honger over hoe de minister ervoor zal zorgen dat meer mensen naar de stembus zullen gaan. Denk daarbij aan langere openingsuren van stemlokalen en stemlokalen op publiek toegankelijke locaties.

De spreker zegt in de komende maanden zelf verder te werken aan pistes omdat de visienota niet bruist van creativiteit en innovatie.

2.2. Tussenkost van Nadia Sminate

Nadia Sminate ziet interessante ideeën in de verschillende nota's, zowel in de visienota van de minister als in de drie conceptnota's van de meerderheidspartijen (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1025/1, 1062/1 en 1083/1). Tijdens de hoorzitting over de parlementaire conceptnota's (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1025/2) waren de experts ook duidelijk. Het moet mogelijk zijn om vanuit het Vlaams Parlement tot een gedragen tekst te komen, al zal dat blijkbaar niet over de grenzen van meerderheid en oppositie heen kunnen gebeuren.

Een aantal thema's komen in alle teksten terug en werden door de experts vrijwel unaniem ondersteund. Het gaat dan enerzijds over de verdere digitalisering, met name de digitale behandeling van de verkiezingsuitgaven en de indiening van de voordrachtsakten. Iedereen is het erover eens dat het niet meer van deze tijd is om met papieren aangiften te werken. Anderzijds gaat het over de vergoeding van de leden van de stem- en telbureaus. Ook daar is iedereen het over eens. Het gaat om vrijwilligers van wie een grote inspanning gevraagd wordt. De verhoging van hun vergoeding is dus op zijn plaats.

Over enkele andere punten lopen de meningen uiteen. Dat gaat onder meer over het verbod op verkiezingspropaganda. De spreker vindt dat dit verbod door de technologische vooruitgang achterhaald is. Vandaag mag men niet via de radio of televisie campagne voeren, maar wel via sociale media. Er zijn ook grotere problemen voor het milieu dan affiches groter dan 4 vierkante meter.

Sommigen opperen dat het vrijlaten van de kandidaten om hun campagne te voeren zoals ze dat willen, tot Amerikaanse toestanden zal leiden. Het moet echter duidelijk zijn dat de maxima niet worden opgetrokken. Men moet de kandidaten vrij laten om hun campagne binnen de vooropgestelde budgetten te voeren zoals ze dat willen.

De fijnmazige bekendmaking van de verkiezingsresultaten kan een grote bron van informatie zijn voor wetenschappers en beleidsmakers. Sommigen denken dat beleidsmakers wijken waar ze geen stemmen halen, links zullen laten liggen. De spreker gelooft niet dat lokale beleidsmakers enkel in hun eigen belang beleid zullen voeren. Integendeel, beleidsmakers zullen net extra inspanningen leveren om op die plekken het stemmenpotentieel aan te trekken.

In 2021 werden in het Vlaams Parlement enkele ingrijpende hervormingen goedgekeurd, zoals de afschaffing van de opkomstplicht en de meer rechtstreekse verkiezing van de burgemeester. Dat is een revolutie in het landschap van de verkiezingen in Vlaanderen. De stem van de kiezer zal veel meer effect hebben. Daarom is het niet verstandig om op dit moment alweer ingrijpende hervormingen door te voeren voor de verkiezingen in 2024. Een van die zaken zou het online stemmen of het stemmen per brief zijn. De academici en experts zijn daarover

gehoord en de algemene conclusie was duidelijk: die systemen zijn op dit moment niet voldragen om in Vlaanderen toe te passen. Er zijn nog te veel vraagtekens bij de geloofwaardigheid en de veiligheid van de stemmen. Bovendien kost online stemmen veel geld.

De meerderheid koos ervoor om het stemrecht vanaf 16 jaar niet in te voeren. Enerzijds wordt gezegd dat de volwassen leeftijd op 18 jaar ligt en anderzijds zouden jongeren die nog geen 18 jaar zijn mee kunnen beslissen over alle aspecten van de volwassen leeftijd. Daar is de spreker het fundamenteel mee oneens.

De spreker heeft een bedenking bij de vrijheid om te stemmen waar men wil. Men probeert hiermee een probleem op te lossen dat niet of in slechts beperkte mate bestaat. Bij de voorbije verkiezingen waren er amper berichten over veel te lange wachtrijen. Als die er waren, lag dat aan technische defecten. Maar nog belangrijker is dat dit botst met de fijnmazige bekendmaking van de stemresultaten. Hoe zal de minister garanderen dat de stemresultaten gekoppeld kunnen worden aan de stemverrichtingen uit een bepaalde wijk?

Tot slot vindt de spreker dat Vlaanderen oud en wijs genoeg is om de eigen verkiezingen voor het Vlaams Parlement zelf te organiseren. Het Vlaams Parlement bestaat intussen vijftig jaar. Het is dan ook een schande dat het Vlaamse niveau nog altijd niks te zeggen heeft over de organisatie van de verkiezingen van de vertegenwoordigers van dit huis. De spreker was blij te horen dat de academici bevestigden dat Vlaanderen daar klaar voor is. Met een verleden als voorvechter voor meer Vlaamse autonomie zou het voor de minister een eer moeten zijn om ervoor te zorgen dat Vlaanderen zelf de verkiezingen organiseert.

2.3. Tussenkost van Yves Buysse

Yves Buysse zegt dat Vlaams Belang het afschaffen van de verboden op het gebruik van de propagandamiddelen al lang voorstelt. Behalve het kopen van stemmen door middel van geschenken of gadgets zouden partijen vrij moeten zijn om de budgetten aan te wenden zoals ze dat zelf willen, uiteraard geplafonneerd volgens de bedragen. Een belangrijke kanttekening is dat er een gelijk speelveld moet zijn. Het aantal mogelijkheden om borden te huren die groter zijn dan 4 vierkante meter is beperkt. Dat zou tot een situatie kunnen leiden waarbij bepaalde partijen de kans niet krijgen om die te huren. De eigenaars van die borden moeten rekening houden met vergunningen van lokale besturen. Dat kan de keuze beïnvloeden. Daarnaast lenen de lokale verkiezingen zich daar het minst toe.

De spreker staat kritisch ten opzichte van het digitaal indienen van de voordrachtsakten. Niet alle lijsten zijn drie maanden voor de verkiezingen volledig. Meestal worden ze pas afgewerkt in de laatste dagen voor de verkiezingen. Voor de verkiezingsorganisatie is het uiteraard eenvoudiger werken als een lijstindienaar op zaterdag op het hoofdbureau aankomt met een code die toegang geeft tot de lijst. Maar er moet oog zijn voor potentiële problemen zoals technische moeilijkheden, fraude en hacking. In dergelijke gevallen is een papieren versie nuttig. Tijdens de vorige verkiezingen verliep het op een aantal plaatsen niet vlot en was men blij dat men kon terugvallen op papieren documenten.

Er moet aandacht gaan naar het vertrouwen van de kandidaten bij de ondertekening. Bij het elektronisch indienen tekent de kandidaat met de eID voor een bepaalde plaats op de lijst, maar achteraf kan de lijstindienaar nog schuiven met de plaatsen. Tijdens de hoorzitting van 22 februari 2022 zei Jeroen Windey daarover dat die verantwoordelijkheid bij de politieke partijen ligt. Dat is een vreemde gedachte want als een kandidaat tekent voor een bepaalde plaats op de lijst, dan verwacht hij of zij op die plaats terecht te komen.

Bij de vorige federale verkiezingen waren er problemen bij het inlezen van eID's. Het gebeurt ook dat kandidaten op het laatste moment willen tekenen voor een plaats op de lijst, maar de code van hun eID vergeten zijn. Als dat zich voordoet kort voor de indiening dan moet er een plan B zijn om dat te ondervangen.

Naast de kandidaten moeten ook de voordragers tekenen. De lokale lijsten zullen vaak de gewone petershandtekeningen moeten ophalen. Dat zal via dit systeem moeten gebeuren en het is de vraag of het daar ideaal voor is.

Waar bij de vorige verkiezingen de lijsten op twee dagen konden worden ingediend, namelijk op zaterdag en zondag, is dat sinds de vorige verkiezingen beperkt tot één dag. De spreker vraagt om opnieuw een tweede dag te voorzien zonder de kandidaten daarin een vrije keuze van dag te geven. Als er zich op die dag bij een bepaalde politieke partij een probleem zou voordoen, dan kan een voorzitter dat de volgende dag oplossen.

De centrale kiezerslijsten zijn goed, maar het moment waarop de kiezerslijsten beschikbaar worden vanwege de partijen, is sterk verschillend. Dat hangt vaak af van de manier waarop de kiezerslijsten aangeleverd worden. Als men met een link via Cevi werkt, dan gaat dat heel vlot. Maar sommige gemeenten werken met USB-sticks, wat veel meer tijd in beslag neemt. Daar is remediëring nodig.

De digitale indiening van de aangifte is een goede zaak. Heel wat bomen zullen gespaard blijven. Het is de bedoeling dat al de aangiftes bij de Raad voor Verkiezingsbetwistingen terechtkomen. Aangezien alles digitaal nagekeken kan worden, zullen er meer vragen gesteld en klachten ingediend worden. Zal de Raad voor Verkiezingsbetwistingen dit kunnen bolwerken? Daarnaast suggereert de spreker om te bekijken of ook de aankoopbewijzen van de uitgaven ingescand moeten worden. Nu staan er enkel bedragen vermeld, maar is het niet duidelijk waarover het gaat.

Wat de achternamen betreft, vraagt de spreker of dat een formeel recht van de kandidaat wordt waarover die zelf kan beslissen. Of zal die beslissing gebeuren door de burgemeester en zal de voorzitter van het hoofdbureau dat al dan niet kunnen weigeren?

Het fijnmazig bekendmaken van de stemresultaten is zowel voor onderzoekers als voor lokale beleidsmakers nuttig. Het zal ook de transparantie en de controle achteraf versterken. Een ander voordeel van de vrije keuze van stembureau is dat men zich bij het stemmen bij volmacht niet meer naar een ander stembureau hoeft te verplaatsen. De verkiezingsdatabank zoals die in Nederland bestaat, is een goed voorbeeld om zich op te baseren. Maar dat vloekt met de vrije keuze van het stembureau.

De voorstellen over de samenstelling van de stem- en telbureaus zijn goed, evenals de verhoging van de vergoeding. Zo voorkomt men dat mensen meer moeten betalen voor een babysit dan ze als vergoeding ontvangen. Zijn de kosten daarvan ten laste van provincies? Misschien kan er gewerkt worden met aankoopcheques. Zo doet men iets terug voor het lokale niveau.

In de conceptnota's van de meerderheidspartijen was er sprake van de inzet van vrijwilligers, mensen die zich spontaan kandidaat stellen. Dat idee staat niet in de visienota en dat is een goede zaak. Daar werd namelijk soms misbruik van gemaakt.

Het stemmen per brief is geen evidentie. De Vlaams Belangfractie is daar geen voorstander van omdat het vloekt met het pleidooi voor elektronisch stemmen. Ook het geheim van de stemming kan in het gedrang komen als het aantal stem-

men per brief laag ligt. Daarnaast zijn er de fraudegevoeligheid, de extra werklast voor de hoofdbureaus en het risico dat niet alle stemmen per post tijdig aankomen.

In de visienota is er sprake van stemmen per brief, online stemmen of alternatieve vormen van stemmen. Over welke alternatieve vormen van stemmen gaat het?

2.4. Tussenkost van Brecht Warnez

Brecht Warnez dankt de minister voor zijn initiatief. Het is goed dat dit tijdig gebeurt en dat de minister inspiratie heeft geput uit de drie conceptnota's van de meerderheidspartijen. De spreker is in het bijzonder tevreden over de waardering voor de tellers in de stembureaus, de hogere vergoedingen en het weigeringsrecht, de sterkere digitalisering en modernisering. Het is wel jammer dat het stemrecht vanaf 16 jaar niet kon worden opgenomen. Positief is dan weer dat er zo weinig mogelijk drempels zijn opgenomen en dat men niet naar Amerikaanse toestanden evolueert.

De spreker vindt het proefproject waarbij kiezers kunnen stemmen waar ze willen, interessant. Op die manier neemt men bestaande drempels weg. Ziet de minister belemmeringen waarom dit nu niet of moeilijk realiseerbaar is?

Tijdens de hoorzitting met Jeroen Windey van het Agentschap Binnenlands Bestuur (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1025/2) bleek dat men inzake cyberveiligheid het best volledig offline werkt bij de lokale verkiezingen. Is dat realiseerbaar, ook rekening houdend met het feit dat kiezers zouden moeten kunnen stemmen waar ze willen?

De spreker verwijst naar het onderzoek over de alternatieve stemwijzen voor het stemmen bij volmacht. Hij vraagt zich af waarom er een probleem wordt gemaakt van het geheim van de stemming per brief als alternatief voor een volmachtregeling. Als mensen bij volmacht stemmen, zijn ze die stem per definitie volledig kwijt. Men moet erop vertrouwen dat de volmachthouder zal stemmen zoals de volmachtgever wil. Er geldt dan totaal geen geheim van de stemming. Het stemmen per brief zou het geheim van de stemming zelfs kunnen versterken. Ook het administratieve aspect lijkt geen probleem te zijn want het stemmen per brief wordt in een veertigtal landen toegepast, waaronder een land als Duitsland. Dankzij het stemmen per brief zorgt men er ook voor dat er meer mensen kunnen gaan stemmen en dat de opkomst dus verhoogt.

Is het onderzoek waarvan sprake al van start gegaan? De minister heeft al aangekondigd dat het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing een rol zal spelen in het onderzoek maar in de visienota is er ook sprake van een klankbordgroep. Die zou een diverse samenstelling krijgen met onder meer burgemeesters. Is die klankbordgroep al samengesteld en wie maakt er deel van uit?

2.5. Tussenkost van Tom Ongena

Tom Ongena heeft de visienota vergeleken met de eigen conceptnota (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, 1062/1) en stelt vast dat zes van de acht voorstellen, oftewel 75 procent, in de visienota zijn overgenomen. In de visienota staan vooral praktische hervormingen die het voor de kandidaten gemakkelijker maken en hen meer vrijheid zullen geven. De spreker noemt de digitale indiening, de duidelijkheid over de financiële limieten van de verkiezingsuitgaven en de grotere vrijheid om campagne te voeren.

De financiële limieten worden de facto strikter gemaakt aangezien de bedragen niet meer geïndexeerd zullen worden. Men moet de kandidaten vrij laten wat ze binnen die limieten doen. Uiteraard is het niet de bedoeling om een show op te

voeren met gratis 'stylo's of koffietassen'. Sommige commissieleden schamen zich blijkbaar om campagne te voeren en roepen op tot terughoudendheid, maar volgens de spreker is net het omgekeerde nodig: men moet volop campagne kunnen voeren om aan de democratie gestalte te geven.

Tom Ongena ziet in de visienota ook een vooruitgang op ecologisch vlak. Zo kan men ervoor kiezen campagnemiddelen te spenderen aan een radio- of bioscoopspot in plaats van duizenden papieren folders te laten drukken. Het wordt ook mogelijk om middelen te geven aan grote affichages in plaats van het dorp vol te zetten met houten tuinborden met eigen affiches. Ook de digitalisering van de aangifte van de verkiezingsuitgaven betekent dat er veel papier kan worden bespaard.

Er werd opgemerkt dat er sprake zou kunnen zijn van oneerlijke concurrentie. Dat argument speelt echter vandaag ook als men advertentieruimte huurt in een krant of magazine. De spreker ziet dan ook geen enkele reden waarom er behoefte zou zijn aan extra regeltjes en beperkingen rond het campagnevoeren.

Het feit dat de resultaten per stembureau ter beschikking zullen zijn, is eveneens een positief punt dat al lang door de Open Vld-fractie wordt gevraagd. Het is waar dat er tijdens de hoorzittingen daarover enkele praktische bezwaren zijn geuit, maar die zijn niet onoverkomelijk en ze wegen zeker niet op tegen de voordelen van het systeem. Meten is weten.

Tot slot haalt de spreker twee punten aan die hij niet in de visienota terugvindt. Het eerste is dat van het veralgemeend elektronisch stemmen in 2030. Wat zijn de inzichten van de minister daarover? Een tweede punt heeft betrekking op het opzetten van proefprojecten rond het online stemmen bij burgerbevragingen. Voor het online stemmen bij verkiezingen staat de techniek vandaag nog niet ver genoeg. Maar men zou vanuit de Vlaamse overheid experimenten kunnen opzetten of faciliterend kunnen werken in het kader van burgerbevragingen of – vooruitkijkend – referenda. Daaruit kunnen lessen worden getrokken om mogelijk binnen tien, vijftien of twintig jaar in de richting van online stemmen te evolueren.

2.6. Tussenkost van Kurt De Loor

Kurt De Loor vindt de timing van de visienota vreemd omdat ze gelanceerd werd op het ogenblik dat de hoorzitting over de drie conceptnota's van de meerderheidspartijen plaatsvond. Waarom heeft de minister de uitkomst van de hoorzitting niet afgewacht om op die basis te vertrekken voor zijn visienota?

De voorstellen uit de visienota komen uit de evaluatie van het Agentschap Binnenlands Bestuur van de verkiezingen van oktober 2018 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 374/1). Andere elementen komen uit de resolutie betreffende de vereenvoudiging en digitalisering van de aangifte van de verkiezingsuitgaven voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1903/3). Het betreft hier duidelijke bronnen maar er wordt in de visienota ook verwezen naar 'nieuwe maatschappelijke inzichten' en het is minder duidelijk waar die op gebaseerd zijn.

De spreker vindt het positief dat het nieuwe kader ten laatste één jaar voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen in een decreet zal worden gegoten. Op die manier zijn de spelregels duidelijk op het ogenblik dat de verkiezingen worden voorbereid. Anderzijds is het jammer dat het stemmen op 16 jaar niet is overgenomen in de visienota.

Sommige commissieleden hebben erop aangedrongen om de verkiezingen voor het Vlaams Parlement door Vlaanderen te laten organiseren. Op zich lijkt dat logisch. Maar gelet op de afschaffing van de opkomstplicht bij de gemeente- en provin-

cieraadsverkiezingen, gaan er daarbij enkele alarmbellen af bij de spreker. In deze commissie wordt geregeld verwezen naar uitspraken tijdens hoorzittingen, onder meer met academici. Maar men is selectief doof gebleven voor het feit dat academici het afschaffen van de opkomstplicht nefast vonden voor onze democratie.

Het is een goede zaak dat de start van de sperperiode voor de maximaal uit te geven bedragen vervroegd wordt naar 1 mei. Wat het opheffen van het verbod op bepaalde propagandamiddelen betreft, stelt de spreker vast dat er hiervoor geen specifieke bron is. Wellicht wordt hiermee een stuk van de liberale agenda gerealistiseerd, bijvoorbeeld wat de commerciële reclameborden en affiches betreft.

De hybride vorm van indiening van de voordrachtsakten, zoals die van toepassing was tot oktober 2018, leidt volgens de visienota soms tot problemen. De spreker benadrukt evenwel dat er geen drempels mogen worden ingebouwd want er bestaat nog steeds een digitale kloof. De uitoefening van politieke rechten moet maximaal en zonder belemmeringen kunnen gebeuren. Er is wel sprake van flankerende maatregelen en hulplijnen, maar de spreker vreest dat die niet voldoende zullen zijn om de extra drempels te overwinnen. Zijn de begeleiding en ondersteuning facultatief voor de lokale besturen? Het eventueel ter beschikking stellen van een computer met internetverbinding vindt de spreker te vrijblijvend. Als de indiening van de voordrachtsakten enkel nog digitaal kan, dan moet de ondersteuning maximaal en verplicht zijn zodat eenieder zijn of haar politieke rechten kan uitoefenen.

De digitale indiening van de verkiezingsuitgaven is op zich een goede zaak en eigenlijk een uitloper van de hogervermelde resolutie die kamerbreed werd goedgekeurd. Maar ook hier moet de nodige ondersteuning worden geboden.

Het is een goede zaak dat de categorie 'kiezers met een lichamelijke beperking' uitgebreid wordt naar 'kiezers met een handicap'. Men moet de kiezers met een handicap wel maximaal de mogelijkheid geven om zelf te stemmen.

De spreker heeft bedenkingen bij het bekendmaken van de stemresultaten op het niveau van de stembureaus. Ook de academici die uitgenodigd waren op de hoorzitting over de parlementaire conceptnota's, hadden hierover opmerkingen. Het principe van de stemresultaten op het niveau van de stembureaus lijkt ook haaks te staan op het feit dat kiezers zelf hun stemlokaal kunnen kiezen. Hoe zal het proefproject met de elektronische identiteitskaart worden aangepakt? Hoe zit het met het stemmen bij volmacht waarbij men de identiteitskaart van de volmachtgever niet nodig heeft?

Kurt De Loor besluit dat de vernieuwingen in de visienota veeleer beperkt zijn. Vaak gaat het om administratieve aanpassingen. De spreker had ook gehoopt op een meer wervend verhaal nadat de opkomstplicht bij de gemeente- en provincieraadsverkiezingen werd afgeschaft.

3. Antwoorden van minister Bart Somers

3.1. Verboden of gereguleerde propagandamiddelen

De minister stelt dat de schrapping van een aantal verboden betekent dat iedere kandidaat 'vrij' zal kunnen kiezen hoe hij of zij campagne zal voeren. Daartegenover staat dat de maximumuitgaven voor de verkiezingscampagne ongewijzigd blijven en dat zowel voor de kandidaten als voor de lijsten. Meer nog, deze bedragen werden sinds 2006 niet meer geïndexeerd. Dat betekent de facto dat het campagnebudget in reële termen daalt met 40 procent in vergelijking met 2006. Kandidaten en lijsten moeten dus met een maximaal budget rekening houden voor het voeren van hun campagne. Wie kiest voor het plaatsen van grotere affiches, zal minder kunnen uitgeven aan kleine affiches of omgekeerd.

Wat betreft de mogelijkheid tot het aanwenden van 'nationale campagnemiddelen' (bijvoorbeeld de nationale radio-omroep) is de minister ervan overtuigd dat het lokale debat vooral lokaal zal (moeten) gevoerd worden. Dat is evident de juiste plaats bij de lokale verkiezingen. Spots op de regionale televisie en lokale radio kunnen een meerwaarde betekenen in deze context.

Wat het garanderen van een gelijk speelveld bij het inzetten van campagnemiddelen betreft, denkt de minister dat de strijd om de beste plaats nu ook al bestaat, bijvoorbeeld om op de voorpagina van de kranten te komen. Er komen net meer mogelijkheden om de beste plaats te bemachtigen, aangezien er bijkomende fora ter beschikking komen.

3.2. Verplichte digitale indiening van de voordrachtsakten

Voor de verkiezingen in 2024 wil men naar een verplichte digitale indiening gaan van de voordrachtsakten van de kandidaten, en dat inclusief het plaatsen van een digitale handtekening. De kiezers die een lijst willen steunen bij gebrek aan de handtekening van een aftredend raadslid, zullen echter nog steeds op drie manieren hun handtekening kunnen plaatsen, waarbij ze ook kunnen kiezen voor een combinatie van die mogelijkheden: via een uitnodiging per e-mail; via het digitaal platform waarop voor een bepaalde lijst handtekeningen worden verzameld; of op een papieren lijst die ofwel als een gescande bijlage wordt opgeladen ofwel fysiek bij de voorzitter van het hoofdbureau wordt gebracht.

Het volledig digitale systeem van de voordrachtsakten van de kandidaten biedt meer garanties voor de juistheid van de gegevens. Het doel is dan ook om de gegevens van ongeveer veertigduizend kandidaten correct in de databank te krijgen. Een ander voordeel is dat het niet meer nodig is dat de voorzitter van het hoofdbureau een fysieke zitting houdt om de voordrachtsakten in ontvangst te nemen. Een uitzondering hierop geldt wanneer een kandidaat een bijlage wenst in te dienen die enkel op papier kan worden afgeleverd, bijvoorbeeld de akte van bekendheid.

Met de overschakeling naar een volledig digitale indiening wordt geen afbreuk gedaan aan de mogelijkheid voor de kandidaten om een niet-digitale handtekening te plaatsen bij de voorzitter van het hoofdbureau en dat tot maandag 16 uur, op de 27e dag voor de verkiezingen. Die mogelijkheid blijft dus behouden wanneer de kandidaten niet in staat waren hun kandidaatstelling te ondertekenen, bijvoorbeeld als ze hun pincode van hun e-ID zouden vergeten zijn. Bijkomend zal ABB de mogelijkheid onderzoeken dat kandidaten hun kandidaatstelling met de digitale toepassing istsme kunnen laten ondertekenen.

De minister denkt niet dat de beslissing tot volledige digitalisering van de voordrachtsakten ertoe zal leiden dat het risico op verplaatsen van de kandidaten op een lijst zal toenemen. Het bepalen van de volgorde van de kandidaten gebeurt immers steeds op basis van vertrouwen binnen de partij of de lijst en het is de eindverantwoordelijkheid van de lijstindiener die ook lijsttrekker is, om erop toe te zien dat de volgorde van de kandidaten wordt gerespecteerd.

Een verplichte digitale indiening kan de drempel om zich kandidaat te stellen enigszins verhogen, in het bijzonder voor het deel van de bevolking dat minder of geen digitale vaardigheden bezit of geen computer of netwerkverbinding heeft. De verplichting om de voordrachtsakten digitaal in te dienen, moet daarom gepaard gaan met voldoende begeleidende maatregelen ondersteund door ABB of de lokale besturen. De ondersteuning door ABB gebeurt in de provinciehoofdplaatsen, maar als het nodig is kan iemand van ABB ook ter plaatse gaan. Het agentschap heeft voldoende personeelsleden om dat te organiseren.

3.3. Centrale kiezerslijsten

De beslissing over op welke manier een kiezerslijst digitaal ter beschikking wordt gesteld, ligt bij de gemeente. De visienota doet hieraan geen afbreuk. De gemeenten beslissen dus zelf op welke wijze zij de kiezerslijst op digitale wijze ter beschikking stellen en dienen dan ook de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen.

3.4. Digitale indiening van de aangiften van de verkiezingsuitgaven

Binnen het huidige regelgevend kader moeten geen bewijsstukken op voorhand ingediend worden bij de aangiften van de verkiezingsuitgaven. Die stukken kunnen enkel opgevraagd worden bij indiening van een bezwaar. Er waren geen indicaties dat de Raad voor Verkiezingsbetwistingen niet over voldoende mankracht zou beschikken om die aangiften op te volgen. Binnen de huidige context wordt de indiening van de bewijsstukken bij de aangifte van de verkiezingsuitgaven niet opgenomen in het digitaliseringsproject.

3.5. Achternaam op de kiezerslijst

De voorzitter van het hoofdbureau staat in voor het valideren, maar de kandidaat mag beslissen welk deel van de naam gebruikt wordt. De validatie moet dus gezien worden als een soort controle en een finaal fiat. In de praktijk gaat het nu om ongeveer 100 tot 150 namen waarover de voorzitter een beslissing moet nemen en waarbij in 95 procent van de gevallen een correctie gebeurt.

3.6. Kiezers met een handicap

Met deze nieuwe term wordt gevolg gegeven aan het advies van de Nationale Hoge Raad Personen met een Handicap in zijn positienota 'Verkiezingen' van 19 februari 2018. Het klopt dus dat dit advies wordt gevolgd. Men streeft ernaar om ouderen en gehandicapten maximaal de mogelijkheid te geven om hun stem zelf uit te brengen op dezelfde manier als de gewone kiezer.

3.7. Verhoging van de vergoedingen voor stem- en telbureaus

De kosten van de presentiegelden vallen integraal ten laste van de provinciale begroting. Het idee van een (lokale) aankoopcheque in plaats van een cashvergoeding van 50 euro is op zich niet slecht maar de minister denkt dat de begunstigen uiteindelijk toch de voorkeur zullen geven aan een vergoeding die ze vrijelijk kunnen besteden. Daarom opteert de Vlaamse Regering voor een dergelijke vergoeding van 50 euro.

3.8. Stemresultaten op het niveau van de stembureaus en een proefproject met een nieuwe stemprocedure

Voor de komende verkiezingen in 2024 zal niet worden afgestapt van het principe dat de kiezers hun stem uitbrengen in een vooraf aangeduid stemlokaal. Het is binnen die constellatie dat het voorstel wordt gelanceerd om de resultaten per stembureau bekend te maken. Dit betekent dat vlot kan worden berekend wat de opkomst is bij een stembureau. Het aantal kiezers dat werd uitgenodigd om te stemmen in dat stemlokaal is immers bekend, en dus ook het aantal kiezers dat daar effectief heeft gestemd.

Uiteraard zal men rekening houden met het waarborgen van het geheim van de stemming en beoogt men enkel een bekendmaking van de stemresultaten als minimum vijfhonderd kiezers hun stem hebben uitgebracht in dat stembureau. ABB zal dit voorstel uitgebreid analyseren en een plan van aanpak opmaken.

Daarnaast wordt inderdaad in een aantal gemeentebesturen een proefproject gelanceerd tot uitwerking van een nieuwe stemprocedure. Daarbij zal men het comfort van de kiezers verhogen door toe te laten dat ze hun stem uitbrengen in het stemlokaal van hun keuze en zal men de kiezers spreiden over de stembureaus.

Het concept achter dit systeem bestaat eruit dat de kiezer aan de hand van zijn eID aantoonbaar is dat hij stemgerechtigd is en zo toegang krijgt tot het stemproces. Dit concept verandert niets aan de procedure tot het geven van een volmacht. Ook in deze stemprocedure kan alleen een volmacht gegeven worden op basis van het door de volmachtgever ingevulde volmachtformulier met bijbehorend attest én de uitnodigingsbrief (de vroegere oproepingsbrief).

Aangezien het gaat om een proefproject betekent dit dat er niet alleen een uitgebreide voorstudie van het project moet gebeuren maar ook een analyse van het project na afloop ervan. Bij de opmaak van de voorstudie zal het project van de bekendmaking van de resultaten per stembureau worden meegenomen en geanalyseerd. Of kiezers binnen dit proefproject wel degelijk zullen gebruikmaken van hun recht om hun stem op een andere locatie uit te brengen, zal moeten blijken uit het evaluatierapport.

3.9. Alternatieven voor het stemmen bij volmacht

De minister beklemtoont dat het geven van een volmacht een uitzonderingsmaatregel is, wanneer de kiezer door bepaalde omstandigheden, bijvoorbeeld door ziekte, onmogelijk zelf naar het stemlokaal kan gaan. Als basisregel moet men ernaar streven om iedereen (ook ouderen en gehandicapten) maximaal de mogelijkheid te geven om hun stem 'gewoon' uit te brengen in het stemhokje in een stemlokaal.

Het lijkt de Vlaamse Regering wel nuttig om in relatie tot het stemmen bij volmacht naar aanleiding van de verkiezingen in 2024, te onderzoeken of er eventueel 'betere' alternatieven zijn, bijvoorbeeld via een vorm van stemmen per brief. Bestaande analyses en onderzoeksmateriaal, onder meer over online stemmen, worden daarbij meegenomen. De opdracht zal worden uitgevoerd door het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing, met name door de Universiteit Gent, en zal door ABB worden opgevolgd. De klankbordgroep is nog niet samengesteld.

3.10. Organisatie van de Vlaamse verkiezingen

Zoals in de visienota is opgenomen, is het de wil en de ambitie van de Vlaamse Regering om na 2024 de bevoegdheid over de organisatie van de verkiezingen van het Vlaams Parlement te verkrijgen. Vanuit de administratie wordt gewezen op een aantal randvoorwaarden die hiermee gepaard gaan en die nog nader onderzocht moeten worden. Die ambitie vraagt sowieso, zoals bekend, een staatshervorming.

3.11. Digitaal stemmen in 2030?

De voordelen van de digitale stemming met stemcomputers zijn duidelijk: er is geen papier meer nodig, geen manuele telling, geen manuele invoer enzovoort. Een volledige uitrol over heel Vlaanderen brengt ook een uniforme stemwijze met zich mee, wat een vereenvoudiging van de organisatie zou betekenen.

De overheidsopdracht voor de digitale stemming startte in 2012 en loopt over een periode van 15 jaar, dus tot 2027. Als beslist wordt om het digitaal stemmen voort te zetten of te veralgemenen in 2030, moet een nieuwe overheidsopdracht voorbereid worden. De besluitvorming hierover is nog niet lopende.

3.12. Ondersteunende maatregelen om de opkomst te verhogen

Het feit dat de opkomstplicht werd afgeschaft, leidt ertoe dat de politieke partijen hun verantwoordelijkheid moeten opnemen en de kiezer moeten aanzetten om te gaan stemmen. Voortaan zullen politici zich niet meer kunnen beperken tot propaganda voor zichzelf, maar zullen ze ook de democratie zelf moeten promoten, namelijk de burger oproepen om gebruik te maken van zijn fundamenteel recht op deelname aan verkiezingen. Politieke partijen zullen dus aan burgerschapsvorming moeten doen, wat de democratie zal versterken, niet verzwakken.

Ook de Vlaamse overheid kan hierin een rol spelen. De administratie bekijkt momenteel of er voor specifieke doelgroepen drempels bestaan om hun stem uit te brengen en hoe men die kan wegwerken. Ook het proefproject waarbij men de kiezer het comfort wil aanbieden om zijn stem te laten uitbrengen in een stemlokaal naar keuze, moet hierin worden gekaderd.

3.13. Volksraadpleging en online stemmen

De minister merkt op dat de lokale besturen op basis van het decreet over het lokaal bestuur (DLB) digitale participatie-initiatieven kunnen nemen en daar zelf de voorwaarden voor kunnen bepalen. Dit vloeit voort uit de kaderregeling van artikel 304 van het decreet. Onlinebevragingen door gemeentebesturen kunnen op basis van deze bepaling en zijn een geldige vorm van burgerparticipatie.

Wat de in het decreet geregelde volksraadpleging op verzoek van de burger betreft, zal de minister er via een aanpassing van het DLB voor zorgen dat de initiatieffase, dus de handtekenverzameling en de indiening van het verzoekschrift, ook digitaal kan.

4. Aanvullende tussenkomsten van de commissieleden en antwoorden van de minister

Nadia Sminate zegt redelijk tevreden te zijn over de antwoorden van de minister. Over sommige punten is er weinig discussie, bijvoorbeeld over de verdere digitalisering van de kiesprocessen en de vergoeding van de mensen in de tel- en stembureaus. Ook over het opheffen van het verbod op bepaalde verkiezingspropaganda staat de spreker op een lijn met de minister. Men moet de maximale grenzen behouden zodat excessen worden uitgesloten, maar men moet de kandidaten wel vertrouwen geven en de mogelijkheid om zichzelf in de markt te zetten op een wijze zoals ze dat zelf willen.

De spreker stelt vast dat de fijnmazige bekendmaking van de verkiezingsresultaten wordt ingevoerd bij de volgende verkiezingen terwijl de vrije keuze van stembureau dan slechts een proefproject zal zijn. Na de vernietigende kritieken van zowat alle academici en experts tijdens de hoorzitting over het online stemmen lijkt het haar geen goed idee daaraan te blijven vasthouden. Proefprojecten in dat verband hebben momenteel dan ook weinig zin. Men moet de ontwikkelingen op dat vlak in het buitenland volgen, zonder daar zelf veel investeringen in te doen.

In het Vlaamse regeerakkoord wordt de wil uitgedrukt om de bevoegdheid om de Vlaamse verkiezingen te organiseren, in eigen handen te krijgen. De spreker kent die passage uit het regeerakkoord maar ze had gehoopt dat de minister op dat vlak wat meer voluntarisme aan de dag zou leggen. Ze weet ook dat er hiervoor een wijziging van de Grondwet nodig is. Welke stappen zal de minister hiervoor zetten?

Yves Buysse zegt dat de minister niet heeft geantwoord op de vraag over de kiezerslijsten. Het wordt aan de gemeenten overgelaten om te beslissen op welke manier ze die ter beschikking stellen. Het gevolg is dat er grote verschillen tussen

de gemeenten ontstaan met betrekking tot het ogenblik dat de kiezerslijsten ter beschikking van de politieke partijen komen. Het zou goed zijn als dat decreetaal zou worden geregeld, want dat is goed voor de controle van de kandidaatgegevens en nuttig om campagneredenen.

De spreker is een voorstander van de uitbreiding van de campagnemiddelen maar hij wijst wel op het gevaar van een ongelijk speelveld, gelet op de beperkte mogelijkheden, bijvoorbeeld wat de grote reclameborden betreft. De minister heeft gezegd dat hetzelfde probleem zich stelt bij de discussie over wie er op de voorpagina van de kranten mag staan. Het Vlaams Belang zou al tevreden zijn als de partij een advertentie op pagina 17 van de krant mag zetten. Dit heeft te maken met het feit dat er geen gelijk speelveld is.

Kurt De Loor staat wantrouwig tegenover het idee dat Vlaanderen de eigen verkiezingen organiseert wegens het feit dat men in het kader van de lokale verkiezingen de opkomstplicht heeft afgeschaft. Afgezien hiervan lijkt het hem wel logisch dat Vlaanderen de verkiezingen voor het Vlaams Parlement zelf zou kunnen organiseren.

Voor het opheffen van sommige verboden op het gebruik van campagnemiddelen valt zeker iets te zeggen, maar men moet opletten dat men niet te veel in de richting van een personencultus evolueert. Bij de vorige decreetsaanpassing werden reeds stappen in die richting gezet. De grote reclameborden zullen zeker niet gebruikt worden om het partijprogramma op te projecteren, wel om bepaalde personen op te afficheren en de personencultus te versterken. Dit is geen goede evolutie voor de lokale en provinciale democratie.

Inzake de digitale indiening van de voordrachtsaktes en de verkiezingsuitgaven herhaalt de spreker zijn pleidooi dat eenieder maximaal zijn of haar politieke rechten moet kunnen uitoefenen. Er zijn voldoende flankerende maatregelen nodig zodat iedereen de voordrachtsaktes digitaal kan indienen.

Kurt De Loor besluit dat het promoten van de democratie inherent is aan politiek bedrijven. In een democratie is het van belang dat zo veel mogelijk mensen participeren. Voor Vooruit biedt de opkomstplicht daartoe de beste garantie.

Tom Ongena heeft begrepen dat het beslissingsproces over het digitaal stemmen in 2030 nog niet is opgestart. Zal dat deze legislatuur nog gebeuren? De lokale besturen kunnen vandaag inderdaad al kiezen voor een onlineburgerbevraging. Zijn er initiatieven denkbaar om de lokale besturen wat dit betreft aan te moedigen en te ondersteunen?

Minister *Bart Somers* denkt dat de eventuele bevoegdheidsoverdracht voor de organisatie van de Vlaamse verkiezingen een onderwerp kan zijn voor de interfederale ambtelijke werkgroep tussen Vlaanderen en de federale overheid. De minister-president heeft hierover in eerste instantie de leiding, samen met de volledige Vlaamse Regering. De minister wijst ook op het feit dat Vlaanderen beschikt over een constitutionele autonomie waarbinnen al een aantal zaken mogelijk zijn. Zo kan men voor de Vlaamse verkiezingen bijvoorbeeld al de lijststem of de opvolgers afschaffen. Voor de organisatie van de verkiezingen zelf is er echter een staatshervorming nodig. Daarvoor neemt een individuele minister geen initiatief. De interfederale ambtelijke werkgroep bekijkt een aantal dossiers en probeert een mogelijke staatshervorming voor te bereiden. De minister van Binnenlands Bestuur zal zich collegiaal schikken naar de consensus binnen de Vlaamse Regering.

Op 20 augustus zijn de kiezerslijsten definitief en vervolgens hebben de gemeenten nog enkele dagen de tijd hetzij om USB-sticks ter beschikking te stellen hetzij om de lijsten op de website te plaatsen. Het is wel een goede suggestie om voor alle

gemeenten een einddatum vast te stellen waarop ze klaar moeten zijn met de kiezerslijsten.

De minister merkt op dat Vooruit zich recent nogal creatief toont in het vinden van nieuwe methodes om zichzelf in de markt te zetten. Hij zegt verder dat politici en politieke partijen inspanningen moeten leveren opdat mensen bewust en geëngageerd deelnemen aan het verkiezingsproces. Dat wordt een moeilijke inspanning die tot nu niet door de partijen moest worden geleverd. Men wist immers dat mensen hun stem moesten uitbrengen. Men moest hen er alleen van overtuigen om voor een bepaalde partij of een bepaalde persoon te stemmen. Nu moet een extra inspanning worden geleverd door de mensen ervan te overtuigen dat het belangrijk is dat ze hun stem uitbrengen.

Tot slot zegt de minister naar aanleiding van de vraag van Tom Ongena te willen onderzoeken of er nog in deze zittingsperiode processen kunnen worden opgestart met het oog op de ondersteuning van onlineburgerbevragingen van lokale besturen. Deze relevante vraag moet eerst nog afgetoetst worden bij de collega-ministers vooraleer de minister zich concreet kan engageren.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Nadia SMINATE
Jeremie VANEECKHOUT,
verslaggevers